

Marta Werbel-Cieślak

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0002-8555-1404

marta.cieslak@uwm.edu.pl

O potrzebie racjonalnej kryminalizacji „przygotowania” w prawie karnym

Przedmiotem i celem niniejszego opracowania jest wyróżnienie zakresu kształtowania odpowiedzialności karnej za przygotowanie do popełnienia czynu zabronionego. Etap ten powinien być traktowany jako zachowanie inkryminowane. Sam fakt, że opis typu czynu może odpowiadać modelowi przygotowania, nie nadaje mu odrębnego charakteru, co powoduje, że nie zostaje on dostatecznie dostrzeżony jako ważny element implikujący powstanie czynu zabronionego. Sformułowanie transparentnych zasad czy podjęcie konsekwentnych działań ustawodawczych w zakresie granic karalności wskazanego etapu prowadziłyby do transparentnego rozumienia treści wielu regulacji prawnych.

Tymczasem wymienione braki, dotyczące zwłaszcza konsekwentnego ustalenia granic odpowiedzialności karnej za przygotowanie, nie przyczynią się do właściwej interpretacji treści normy prawnej, nie wzmacniają również zasad oceny takich działań, stąd podjęte rozważania stanowią istotną tematykę w zarówno teoretycznym, jak również w praktycznym ujęciu wskazanego problemu.

I. Tematyka form stadialnych popełnienia przestępstwa, jak się wydaje, nie budzi obecnie wzmożonej, a jednak przecież potrzebnej dyskusji na temat kierunków zmian w doktrynie prawa karnego materialnego. Trudno się takiemu stanowi dziwić. W ostatnich dziesięcioleciach tej problematyce poświęcono wiele monografii oraz artykułów, co zapewne prowadzi wielu przedstawicieli doktryny do przekonania, że wszystko, co można było napisać na ten temat (czy to w zakresie przygotowania, czy też usiłowania), zostało napisane, a ustabilizowany na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci porządek prawny w tym zakresie, począwszy od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (dalej jako k.k.), jawi się jako wystarczający oraz zadowalający.

Jeżeli pojawiają się bardziej wąskie w tym zakresie wypowiedzi, to odnoszą się one do usiłowania. Rzeczywiście, jego legalna konstrukcja mogła narządzać wiele wątpliwości doktrynalnych, lecz wcale nie mniej takowych nasuwa problematyka przygotowania do popełnienia przestępstwa oraz przejawów jego karalności. Owych wątpliwości jest wiele, trudno zatem uznać, że aktualny kształt przepisów oraz linii orzecznictwa jest w tym zakresie wystarczający. Aby precyzyjniej ocenić korelację, która legła u podstaw takiego stwierdzenia, należy odnieść się do przepisów (które – zgodnie z dyspozycją przepisu art. 16 § 2 k.k. – przewidują odpowiedzialność karną za przygotowanie) oraz dokonać ich oceny z punktu widzenia zależności pomiędzy wysokością zagrożenia karnego danego typu czynu zabronionego (stanowiącego niejako punkt wyjścia dla ustawowego wymiaru sankcji za przygotowanie) a przepisami, które takiej odpowiedzialności nie przewidują, a w ocenie autorki pozostają wcale nie mniej społecznie szkodliwe niż te, które penalizują tą formę stadialną. Warto w tym miejscu jedynie zasygnalizować, że zgodnie z art. 16 § 1 k.k. przygotowanie zawsze następuje w celu popełnienia czynu zabronionego¹, a może ono przybrać jedno z wyliczonych w ramach katalogu otwartego zachowań, mających stworzyć warunki do przedsięwzięcia czynu zmierzającego bezpośrednio do jego dokonania, w szczególności przez: wejście (właśnie w tym celu) w porozumienie z inną osobą, uzyskanie lub przysposabianie (w tym też celu) środków, zbieranie (w tymże celu) informacji lub sporządzanie (w tym celu) planu działania, co podkreśla bliski związek czasowo-funkcjonalny z zawsze przecież karalnym usiłowaniem.

II. Przepisy przewidujące odpowiedzialność karną za przygotowanie w k.k. wciąż są nieliczne². Na ponad trzysta typów czynów zabronionych, wskazanych w części szczególnej oraz części wojskowej k.k., przygotowanie jest karalne w wypadku łącznie 32 z nich, z czego 29 zostało ujętych w części szczególnej k.k. (w większości w rozdziale XVI k.k., dotyczącym przestępstw

---

¹ Możliwe jest zatem popełnienie takiego przestępstwa wyłącznie w zamiarze bezpośrednim, na co wprost wskazuje dyspozycja przepisu art. 16 § 1 k.k. Por. M. Filipczak, *Przygotowanie i usiłowanie w polskim prawie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 7–8, s. 233–255; P. Hofmański (red.), *Dowody*, cz. 4, seria: System Prawa Karnego Procesowego, t. VIII, Warszawa 2019.

² Nie inaczej jest w tzw. pozakodeksowym prawie karnym, gdzie przygotowanie jest karalne w bardzo nielicznych wypadkach, jak choćby w przepisach art. 57 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz.U z 2023 r., poz. 172) – przywołana ustawa jest tekstem jednolitym, zagrożonych odpowiednio: karą grzywny, karą ograniczenia wolności albo karą pozbawienia wolności do lat 2, jak również karą pozbawienia wolności do lat 3. W prawie wykroczeń karalność przygotowania nie jest przewidziana, co wzmacnia przekonanie, że owa forma stadialna koncentruje się na kryminalizacji przestępstw (z reguły) o wysokiej szkodliwości społecznej. Zob. także M. Małecki, *Prawo karne – bezpośrednie zmierzanie do dokonania przestępstwa jako przesłanka odpowiedzialności za usiłowanie. Glosa do wyroku SN z dnia 7 marca 2013 r., V KK 351/12*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2014, nr 3, s. 33.

przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstw wojennych), zaś trzy z nich – w części wojskowej k.k. Tak zatem karalność przygotowania przewidują następujące przepisy:

1) art. 126c § 1 k.k., który stanowi zbrodnię, zagrożoną karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 3 lata, a penalizuje czynienie przygotowań do przestępstw określonych w art. 117 k.k., art. 118 k.k. oraz art. 120 k.k. Przepis ten dotyczy *de facto* pięciu typów czynów zabronionych, tj. art. 117 § 1 k.k. (penalizującego wszczęcie lub prowadzenie wojny napastniczej, zagrożonego karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karą 25 lat pozbawienia wolności³ albo karą dożywotniego pozbawienia wolności), art. 117 § 3 k.k. (penalizującego publiczne nawoływanie do wszczęcia takiej wojny lub publiczne pochwalanie jej wszczęcia lub prowadzenia, zagrożonego karą od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności), art. 118 § 1 k.k. (penalizującego eksterminację, tj. działanie w celu wyniszczenia w całości albo w części grupy narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub grupy o określonym światopoglądzie, poprzez dopuszczenie się zabójstwa albo spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, zagrożonego karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karą 25 lat pozbawienia wolności⁴ albo karą dożywotniego pozbawienia wolności), art. 118 § 2 k.k. (penalizującego stworzenie warunków w celu eksterminacji, zagrożonego karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karą 25 lat pozbawienia wolności)⁵ oraz art. 120 k.k. (penalizującego stosowanie środka masowej zagłady zakazanego przez prawo międzynarodowe, a zagrożonego karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 10, karą 25 lat pozbawienia wolności⁶ albo karą dożywotniego pozbawienia wolności). O ile w powyższych przepisach słusznie przewidziana jest odpowiedzialność za przygotowanie do popełnienia czynu wyjściowego, nie oznacza to jednak, iż należy na poczuciu takiej słuszności poprzestać, tym bardziej że już w tej pierwszej określonej w k.k. grupie czynów rysują się: z jednej strony – istotna sprzeczność, z drugiej zaś – równie istotna niejasność. Przepis art. 126c § 1 k.k. wskazuje bowiem, że przygotowanie jest karalne w odniesieniu do czynów z art. 117 k.k. (bez rozwinięcia na jego poszczególne jednostki redakcyjne), który zawiera w sobie dwa typy czynów zabronionych (art. 117 § 1 i 3 k.k.), przy czym drugi z nich (penalizujący publiczne nawoływanie do wszczęcia wojny napastniczej lub publiczne pochwalanie jej wszczęcia lub prowadzenia) zagrożony jest – jak wcześniej wskazano – karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Powyższe w sposób jednoznaczny wskazuje, że granice zagrożenia karnego za przygotowanie (zbrodnia, od 3 do

³ Por. zmiany, które wejdą w życie 1 października 2023 r. (Dz.U. z 2022 r., poz. 2600).

⁴ Jak wyżej.

⁵ Jak wyżej.

⁶ Jak wyżej.

15 lat pozbawienia wolności)⁷ znacznie przekraczają granice takiej odpowiedzialności za dokonanie (od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności). Należy uznać to za oczywisty lapsus legislacyjny, wyrażający się w braku precyzyjnego ujęcia dyspozycji przepisu art. 126c § 1 k.k. oraz stworzeniu istotnej dysproporcji pomiędzy granicami odpowiedzialności karnej za poszczególne formy stadialne. Druga z wątpliwości powiązana jest z próbą poszukiwania odpowiedzi na pytanie, dlaczego z dyspozycji przepisu art. 126c § 1 k.k. wyłączono treść przepisu art. 118a § 1 k.k. (pojawia się on w treści art. 126c § 2 k.k.). O ile także i w odniesieniu do tego czynu przewidziana jest odpowiedzialność za przygotowanie, o tyle następuje ona w granicach dużo niższych niż w art. 126c § 1 k.k. (tj. w wymiarze od roku do lat 10 pozbawienia wolności, zgodnie z art. 126c § 2 k.k.), co jest tym bardziej wątpliwe, w sytuacji gdy ustawowe granice zagrożenia karnego oraz społeczna szkodliwość takiego czynu pozostają na zbliżonym poziomie z czynami wymienionymi w art. 126c § 1 k.k. Przyjęte rozwiązanie legislacyjne pozostaje tym bardziej zaskakujące, gdyż zgodnie z uzasadnieniem rządowego projektu ustawy⁸, która wprowadziła do k.k. przepis art. 126c: „Sankcje karne za przygotowanie do popełnienia przedmiotowych przestępstw proponuje się ustalić na poziomie proporcjonalnym do sankcji przewidzianej za popełnienie przestępstwa bazowego. Szczególny wymiar przestępstw przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstw wojennych – w tym także związanych z działalnością organizacji terrorystycznych – sprawia, że sankcji karnej powinno podlegać także przygotowanie do ich popełnienia. Należy także wskazać, że proces przygotowawczy do popełnienia przestępstw o charakterze terrorystycznym, w tym tworzenie zaplecza logistycznego, jest długotrwały i ma kluczowe znaczenie dla powodzenia planowanego ataku (...)”⁹. O ile część wskazującą na zasadność objęcia tych czynów karalnością za przygotowanie jest zrozumiała i godna aprobaty, o tyle niestety nie można jej udzielić w zakresie konieczności ustalenia granic odpowiedzialności karnej za przygotowanie na poziomie proporcjonalnym do sankcji przewidzianej za popełnienie przestępstwa bazowego;

2) art. 126c § 2 k.k., przewidujący odpowiedzialność karną, w wymiarze od roku do lat 10 pozbawienia wolności, za czynienie przygotowań do przestępstw określonych: w art. 118a § 1 lub § 2 k.k. (penalizującego przejawy

---

⁷ Jak wyżej. Zob. także P. Gensikowski, *Prawo karne – podżeganie – karalność usiłowania. Glosa do postanowienia SN z dnia 29 kwietnia 2009 r., I KZP 6/09*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2010, nr 1, s. 6.

⁸ Przepis art. 126c k.k. wszedł w życie w dniu 2 lipca 2016 r., wraz ze wprowadzeniem do porządku prawnego ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2632).

⁹ Zob. uzasadnienie rządowego projektu ustawy o działaniach antyterrorystycznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 516, Sejm VIII kadencji, s. 32–33, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=516> (data dostępu: 24.03.2023).

zamachów przeciwko ludności¹⁰, zagrożonego odpowiednio: karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karą 25 lat pozbawienia wolności¹¹ albo karą dożywotniego pozbawienia wolności (art. 118a § 1 k.k.) oraz karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karą 25 lat pozbawienia wolności¹² – art. 118a § 2 k.k.), w art. 122 k.k. (penalizującego niedopuszczalne ataki oraz sposoby i środki walki zakazane przez prawo międzynarodowe, zagrożonego karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karą 25 lat pozbawienia wolności)¹³ lub w art. 123 k.k. (przewidującego odpowiedzialność karną za zamach na osoby o szczególnych właściwościach¹⁴ i w zależności od skutku ustaleniu granic zagrożenia karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karą 25 lat pozbawienia wolności albo karą dożywotniego pozbawienia wolności (art. 123 § 1 k.k.) lub karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karą 25 lat pozbawienia wolności¹⁵ (art. 123 § 2 k.k.). Przepisy te, biorąc pod uwagę ich znamiona oraz granice zagrożenia karnego (od 5 lub 12 pozbawienia wolności, 25 lat pozbawienia wolności¹⁶ czy też dożywotniego pozbawienia wolności), penalizują czyny równie społecznie szkodliwe jak te, które przewidują przepisy art. 117 k.k., art. 118 k.k. oraz art. 120 k.k. (zagrożone odpowiednio karami: od lat 12, karą 25 lat pozbawie-

¹⁰ Takich jak branie udziału w masowym zamachu lub choćby w jednym z powtarzających się zamachów skierowanych przeciwko grupie ludności, w tym pod postacią: 1) zabójstwa, 2) ciężkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka, 3) stworzenia warunków życia groźących biologicznej egzystencji, w szczególności przez pozbawienie dostępu do żywności lub opieki medycznej, które są obliczone na ich wyniszczenie (art. 118a § 1 k.k.), jak również: 4) oddania osoby w stan niewolnictwa lub utrzymania jej w tym stanie, 5) pozbawienia osoby wolności na czas przekraczający 7 dni lub ze szczególnym udręceniem, 6) stosowania tortur lub poddania osoby okrutnemu lub nieludzkiemu traktowaniu, 7) dopuszczenia się zgwałcenia albo stosowania przemocy, groźby bezprawnej lub podstępny w inny sposób naruszenia wolności seksualnej osoby, 8) stosowania przemocy lub groźby bezprawny i spowodowania tym działaniem zajścia przez kobietę w ciążę w zamiarze wpłynięcia na skład etniczny grupy ludności lub dokonania innych poważnych naruszeń prawa międzynarodowego, 9) pozbawienia osoby wolności i odmówienia udzielenia informacji dotyczących tej osoby lub miejsca jej pobytu lub przekazania nieprawdziwych informacji dotyczących tej osoby lub miejsca jej pobytu, w zamiarze pozbawienia takiej osoby ochrony prawnej przez dłuższy okres (art. 118a § 2 k.k.). Zob. także P. Petasz, *Przygotowanie czy usiłowanie? Problematyka form stadialnych przestępstwa. Głosa do wyroku SN z dnia 5 stycznia 2007 r., WK 28/06*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2008, nr 1, s. 127–134.

¹¹ Por. zmiany, które wejdą w życie 1 października 2023 r. (Dz.U. z 2022 r., poz. 2600).

¹² Jak wyżej.

¹³ Jak wyżej.

¹⁴ Dopuszczanie się zabójstwa wobec: 1) osób, które się poddały, 2) rannych, chorych, rozbitek, personelu medycznego lub osób duchownych, 3) jeńców wojennych, 4) ludności cywilnej obszaru okupowanego, zajętego lub na którym toczą się działania zbrojne, albo innych osób korzystających w czasie działań zbrojnych z ochrony międzynarodowej (art. 123 § 1 k.k.) oraz spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, poprzez poddanie tych osób torturom, okrutnemu lub nieludzkiemu traktowaniu, dokonywanie na nich, nawet za ich zgodą, eksperymentów poznawczych, używanie ich do ochraniań swoją obecnością określonego terenu lub obiektu przed działaniami zbrojnymi albo własnych oddziałów lub zatrzymywanie jako zakładników.

¹⁵ Por. zmiany, które wejdą w życie 1 października 2023 r. (Dz.U. z 2022 r., poz. 2600).

¹⁶ Jak wyżej.

nia wolności¹⁷ albo karą dożywotniego pozbawienia wolności – w odniesieniu do art. 117 § 1 k.k. oraz art. 118 § 1 k.k., jak i karą od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności¹⁸ – w odniesieniu do art. 118 § 2 k.k., czy też karą od lat 10, karą 25 lat pozbawienia wolności¹⁹ albo karą dożywotniego pozbawienia wolności – w odniesieniu do art. 120 k.k.). Analiza powyższych przepisów przez pryzmat granic ich ustawowego zagrożenia, a przeto ich typowej społecznej szkodliwości, pozostawia pewne wątpliwości, w szczególności w zakresie stworzenia przez ustawodawcę „podwójnych standardów” w zakresie odpowiedzialności karnej za przygotowanie do popełnienia tych przestępstw. O ile należy uznać, że z uwagi na ukształtowanie ich znamion, występuje daleko idąca potrzeba kryminalizacji tej formy stadialnej w odniesieniu do wszelkich tych typów czynów zabronionych, o tyle należy wykazać brak konsekwencji ustawodawcy w zakresie ustalenia granic odpowiedzialności karnej za przygotowanie do popełnienia poszczególnych z nich, co także jest niezgodne z przywołanymi powyżej założeniami uzasadnienia rządowego projektu ustawy, która *de facto* te przepisy wprowadzała. Wskazywany brak konsekwencji wzmaga także brak przyjęcia karalności przygotowania w odniesieniu do – wcale nie mniej społecznie szkodliwego oraz także zasługującego na reakcję karną na etapie przygotowania (jak choćby ma to miejsce przy art. 124 § 1 k.k. czy art. 125 § 2 k.k.) – typu czynu zabronionego z art. 118a § 3 k.k.²⁰, stanowiącego zbrodnię, zagrożoną karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3²¹;

3) art. 126c § 3 k.k., przewidujący odpowiedzialność karną do 3 lat pozbawienia wolności za czynienie przygotowań do popełnienia przestępstwa określonego w art. 124 § 1 k.k. lub art. 125 k.k., przy czym pierwszy z tych typów czynów zabronionych, stanowiący zbrodnię zagrożoną karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3²², penalizuje szereg naruszeń prawa międzynarodowego²³, zaś drugi z nich inkorporuje dwa typy czynów zabro-

¹⁷ Jak wyżej.

¹⁸ Jak wyżej.

¹⁹ Jak wyżej.

²⁰ Norma ta penalizuje udział w masowym zamachu lub choćby w jednym z powtarzających się zamachów skierowanych przeciwko grupie ludności podjętych w celu wykonania lub wsparcia polityki państwa lub organizacji przez osobę, która: 1) naruszając prawo międzynarodowe zmusza osoby do zmiany ich zgodnego z prawem miejsca zamieszkania; 2) dopuszcza się poważnego prześladowania grupy ludności z powodów uznanych za niedopuszczalne na podstawie prawa międzynarodowego, w szczególności politycznych, rasowych, narodowych, etnicznych, kulturowych, wyznaniowych lub z powodu bezwyznaniowości, światopoglądu lub płci, powodując pozbawienie praw podstawowych.

²¹ Por. zmiany, które wejdą w życie 1 października 2023 r. (Dz.U. z 2022 r., poz. 2600).

²² Jak wyżej.

²³ Takie jak: zmuszanie do służby w nieprzyjacielskich siłach zbrojnych lub do uczestnictwa w działaniach zbrojnych skierowanych przeciwko własnemu krajowi, stosowanie kar cielesnych, czy też doprowadzanie przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem osób, o których mowa w art. 123 § 1 k.k., do obcowania płciowego, poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania

nionych skierowanych przeciwko mieniu albo dobrom kultury²⁴, zagrożonych odpowiednio karą pozbawienia wolności od roku do lat 10 oraz karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3²⁵ (typ kwalifikowany z art. 125 § 2 k.k.²⁶). Także i w tym zakresie widać niekonsekwencję ustawodawcy, która wyraża się w dwóch wymiarach. Po pierwsze, następuje zrównanie granic odpowiedzialności karnej za przygotowanie w sytuacji, gdy mamy do czynienia z czynami zabronionymi, które nie wykazują takich samych ustawowych granic zagrożenia karnego, po drugie zaś następuje zrównanie odpowiedzialności karnej za przygotowanie w odniesieniu do typu podstawowego (stanowiącego występki z art. 125 § 1 k.k.) oraz typu kwalifikowanego (stanowiącego zbrodnię z art. 125 § 2 k.k.). Po raz kolejny stanowi to zaprzeczenie założeń wskazanych w treści przywołanego wyżej uzasadnienia rządowego projektu ustawy, która *de facto* te przepisy wprowadzała;

4) art. 127 § 2 k.k., będący sam w sobie zbrodnią zagrożoną karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3²⁷, a penalizujący przygotowanie do popełnienia zamachu stanu²⁸, zagrożonego karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 10, karą 25 lat pozbawienia wolności²⁹ albo karą dożywotniego pozbawienia wolności;

5) art. 128 § 2 k.k., stanowiący występki zagrożony karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5, a penalizujący przygotowanie do popełnienia zbrodni z art. 128 § 1 k.k. w postaci usunięcia przemocą konstytucyjnego organu RP³⁰, zagrożonej karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od trzech lat³¹;

6) art. 140 § 3 k.k., określający występki zagrożony karą pozbawienia wolności do trzech lat, a penalizujący przygotowanie do popełnienia występk

---

takiej czynności, jak również dopuszczanie się zamachu na godność osobistą, w szczególności poniżającego i upokarzającego traktowania, pozbawienie wolności, pozbawienie prawa do niezawisłego i bezstronnego sądu, ograniczanie prawa tych osób do obrony w postępowaniu karnym, ogłaszanie prawa lub roszczenia obywateli strony przeciwnej za wygasłe, zawieszane lub niedopuszczalne do dochodzenia przed sądem.

²⁴ Kto na obszarze okupowanym, zajęтым lub na którym toczą się działania zbrojne, naruszając prawo międzynarodowe, niszczy, uszkadza, zabiera lub przywłaszcza mienie albo dobro kultury, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

²⁵ Por. zmiany, które wejdą w życie 1 października 2023 r. (Dz.U. z 2022 r., poz. 2600).

²⁶ § 2. Jeżeli czyn dotyczy mienia znacznej wartości albo dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

²⁷ Por. zmiany, które wejdą w życie 1 października 2023 r. (Dz.U. z 2022 r., poz. 2600).

²⁸ Rozumianego, analizując ustawowe znamiona tego przepisu, jako podejmowanie, w porozumieniu z innymi osobami, działalności zmierzającej bezpośrednio do urzeczywistnienia celu w postaci pozbawienia niepodległości, oderwania części obszaru lub zmiany przemocą konstytucyjnego ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.

²⁹ Por. zmiany, które wejdą w życie 1 października 2023 r. (Dz.U. z 2022 r., poz. 2600).

³⁰ Rozumianego, analizując ustawowe znamiona tego przepisu, jako podejmowanie działalności zmierzającej bezpośrednio do urzeczywistnienia celu w postaci usunięcia przemocą konstytucyjnego organu Rzeczypospolitej Polskiej.

³¹ Por. zmiany, które wejdą w życie 1 października 2023 r. (Dz.U. z 2022 r., poz. 2600).

z art. 140 § 1 k.k., tj. tzw. zamachu terrorystycznego³², zagrożonego karą pozbawienia wolności od roku do 10 lat;

7) art. 168 k.k., określający występki zagrożony karą pozbawienia wolności do trzech lat, a penalizujący czynienie przygotowań do popełnienia przestępstw określonych w: art. 163 § 1 k.k. (stanowiącego występki doktrynalnie zwany jako spowodowanie niebezpiecznych zdarzeń³³, zagrożony karą pozbawienia wolności od roku do lat 10), art. 165 § 1 k.k. (stanowiącego występki polegający na sprowadzeniu innych niebezpiecznych zdarzeń³⁴, zagrożony karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8), art. 166 § 1 k.k. (stanowiącego występki określany jako piractwo morskie lub powietrzne³⁵, zagrożonego karą pozbawienia wolności od lat 2 do 12)³⁶ oraz art. 167 § 1 k.k. (stanowiącego występki polegający na umieszczaniu na statku wodnym lub powietrznym urządzenia lub substancji zagrażającej bezpieczeństwu osób lub mieniu znacznej wartości³⁷, a zagrożonego karą od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności). Także i w tym zakresie widoczny jest brak konsekwencji ustawodawcy, wbrew przyjętym założeniom legislacyjnym, pomiędzy granicami odpowiedzialności karnej za przestępstwo bazowe, co szczególnie widoczne jest zestawiając wysokość zagrożenia karnego w treści przepisów art. 168 k.k. (przygotowanie, zagrożone karą od 1 miesiąca do 3 lat pozbawienia wolności) oraz art. 167 § 1 k.k. (dokonanie, zagrożone karą od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności);

---

³² Rozumianego, analizując ustawowe znamiona tego przepisu, jako podejmowane w celu osłabienia mocy obronnej Rzeczypospolitej Polskiej – dopuszczanie się gwałtownego zamachu na jednostkę Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, niszczenie lub uszkodzenie obiektu albo urządzenia o znaczeniu obronnym.

³³ Zagrażających życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, a mające postać: 1) pożaru, 2) zaważenia się budowli, zalewu albo obsunięcia się ziemi, skał lub śniegu, 3) eksplozji materiałów wybuchowych lub łatwopalnych albo innego gwałtownego wyzwolenia energii, rozprzestrzeniania się substancji trujących, duszących lub parzących, 4) gwałtownego wyzwolenia energii jądrowej lub wyzwolenia promieniowania jonizującego.

³⁴ Zagrażających życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, a mające z kolei postać: 1) spowodowania zagrożenia epidemiologicznego lub szerzenia się choroby zakaźnej albo zarazy zwierzęcej lub roślinnej, 2) wyrabiania lub wprowadzania do obrotu szkodliwych dla zdrowia substancji, środków spożywczych lub innych artykułów lub też środków farmaceutycznych nie odpowiadających obowiązującym warunkom jakości, 3) spowodowania uszkodzenia lub unieruchomienia urządzenia użyteczności publicznej, 4) zakłócania, uniemożliwiania lub w inny sposób wpływania na automatyczne przetwarzanie, gromadzenie lub przekazywanie danych informatycznych, 5) działania w inny sposób w okolicznościach szczególnie niebezpiecznych.

³⁵ Wyrażającego się w stosowaniu podstępów albo gwałtu na osobie lub groźby bezpośredniego użycia takiego gwałtu, w celu przejęcia kontroli nad statkiem wodnym lub powietrznym. Por. zmiany, które wejdą w życie 1 października 2023 r. (Dz.U. z 2022 r., poz. 2600); M. Krudysz, *Znaczenie znamienia „bezpośredniości” zachowania sprawcy w kontekście odpowiedzialności za usiłowanie*, 2015, Lex.

³⁶ Por. zmiany, które wejdą w życie 1 października 2023 r. (Dz.U. z 2022 r., poz. 2600).

³⁷ Jak wyżej.

8) art. 175 k.k., przewidujący karę pozbawienia wolności do trzech lat za czynienie przygotowań do przestępstwa z art. 173 § 1 k.k., tj. spowodzenia katastrofy zagrażającej życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, zagrożonego karą od roku do 10 lat pozbawienia wolności;

9) art. 189a § 2 k.k., zagrożony karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5, a penalizujący czynienie przygotowania do zbrodni handlu ludźmi, zagrożonej karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od 3 lat³⁸;

10) art. 252 § 3 k.k., zagrożony karą pozbawienia wolności do trzech lat, a penalizujący czynienie przygotowania do zbrodni, określanej doktrynalnie jako wzięcie zakładnika³⁹, zagrożonej karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od 3 lat⁴⁰;

11) art. 270 § 3 k.k., zagrożony karą grzywny, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2, a penalizujący czynienie przygotowania do występku w postaci fałszu materialnego dokumentu, zagrożonego karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5⁴¹;

12) art. 299 § 6a k.k., zagrożony karą pozbawienia wolności do trzech lat, a penalizujący czynienie przygotowania do występku w postaci tzw. prania brudnych pieniędzy, zagrożonego karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8;

13) art. 310 § 4 k.k., zagrożony karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5, a penalizujący czynienie przygotowania do zbrodni w postaci fałszowania pieniędzy oraz środków płatniczych, zagrożonej karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności⁴²;

14) art. 339 § 4 k.k., zagrożony karą aresztu wojskowego albo pozbawienia wolności do lat 2, a penalizujący czynienie przez żołnierza przygotowań do występku dezercji we wszystkich trzech, określonych w art. 339 § 1–3 k.k., odmianach rodzajowych⁴³. Także i w tym zakresie istnieje pewna niekonsekwencja, wyrażająca się w określeniu tożsamyh ustawowych granic zagrożenia karnego za przygotowanie – za popełnienie czynów zabronionych, których dyspozycje oraz sankcje pozostają drastycznie odmienne.

³⁸ Jak wyżej.

³⁹ Polegającego na wzięciu lub przetrzymaniu zakładnika w celu zmuszenia organu państwowego lub samorządowego, instytucji, organizacji, osoby fizycznej lub prawnej albo grupy osób do określonego zachowania się.

⁴⁰ Por. zmiany, które wejdą w życie 1 października 2023 r. (Dz.U. z 2022 r., poz. 2600).

⁴¹ Jak wyżej.

⁴² Jak wyżej.

⁴³ Tj. w typie podstawowym (art. 339 § 1 k.k., zagrożonym karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5), jak również w dwóch typach kwalifikowanych, tj. z art. 339 § 2 k.k. (dopuszczenia się dezercji wspólnie z innymi żołnierzami lub zabierając broń, zagrożonego karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8) oraz z art. 339 § 3 k.k. (dezercji połączonej z ucieczką za granicę albo uchylaniem się od powrotu do kraju, zagrożonego karą pozbawienia wolności od 1 roku do lat 10).

III. Powyższe wyliczenie wskazuje na to, że o ile analizując granice ustawowego zagrożenia, można próbować odszukać pewne schematy legislacyjne (jak choćby to, że czyny zagrożone karami eliminacyjnymi niejednokrotnie na etapie przygotowania stanowią zbrodnie zagrożone karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 3 lata), o tyle trudno pokusić się w tym zakresie o sformułowanie jakiegokolwiek zasady czy nawet konsekwentnych działań ustawodawczych (a tym bardziej stanowiących przeniesienie do odpowiednich przepisów, cytowanych powyżej założeń z uzasadnienia projektu rządowego). Braki te dotyczą zarówno konsekwentnego ustalenia granic odpowiedzialności karnej za przygotowanie (w zależności od społecznej szkodliwości czynu oraz wymiaru zagrożenia karnego przestępstwa bazowego), jak również doboru przez ustawodawcę poszczególnych typów czynów zabronionych, które przewidują karalność przygotowania, i zestawienia ich z tymi, w odniesieniu do których od takiego rozwiązania odstąpiono.

I właśnie ten drugi brak zasługuje na kilka słów komentarza. O ile zrozumiałe jest objęcie karalnością za przygotowanie zdecydowanej większości przestępstw zgrupowanych w rozdziale XVI k.k. (z postulowanym przez autorkę niniejszego opracowania objęciem zakresem szerszym w zakresie ilości i bardziej stanowczym odnośnie do wymiaru sankcji, aniżeli ma to miejsce dotychczas), a także pozostałych z nich (nawet z przyznaniem za zasadny pozornie niefortunnego zabiegu, aby obejmować karalnością przygotowanie do popełnienia fałszu materialnego dokumentu – art. 270 § 3 k.k.), o tyle chyba najbardziej jaskrawym przykładem wątpliwego odstąpienia od karalności przygotowania, przez szereg lat obowiązywania Kodeksu karnego z 1997 r. pozostawała zbrodnia zabójstwa (a także innych typów czynów zabronionych, jak choćby art. 185 k.k., art. 156 § 1 k.k. czy art. 189 §§ 2–3 k.k.). Brak wprowadzenia przez wiele lat przepisu przewidującego odpowiedzialność karną za przygotowanie do popełnienia zabójstwa nie znaczy, że taki problem nie istniał⁴⁴, mimo że ustawodawca wreszcie opowiedział się za wprowadzeniem przepisu penalizującego tę formę stadialną. Propozycje rozwiązań legislacyjnych w tym zakresie pojawiały się na przestrzeni ostatnich lat⁴⁵, czego potwierdzeniem był choćby projekt ustawy z dnia 13 czerwca 2019 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, gdzie zaproponowano wprowadzenie karalności przygotowania do zabójstwa przez dodanie przepisu

⁴⁴ I to niezależnie od tego, że w polskim porządku prawnym przygotowanie do zabójstwa nie było dotychczas nigdy karalne.

⁴⁵ Jak choćby w projekcie z dnia 7 września 2012 r., zgodnie z którym art. 148 § 5 k.k. miałyby przybrać postać następującą: „Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1–3, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12”. Por. A. Gorczowska, *Problem karalności przygotowania do zabójstwa*, „Zeszyty Prawnicze KUL” 2020, nr 20/2, s. 102; M. Małecki, *Usiłowanie podżegania do podżegania do zabójstwa. Studium przypadku*, „Przegląd Sądowy” 2015, nr 5, s. 95–111; O. Sitarz, *Usiłowanie, ukończone i nieukończone (próba nowego spojrzenia)*, „Państwo i Prawo” 2011, nr 6, s. 88–97.

art. 148 § 5 k.k. o treści: „Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1, 2 lub 3, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15”⁴⁶. Niezależnie od braku pomyślnego przejścia procesu legislacyjnego, dotychczasowy brak objęcia formalnym zakazem karnym przygotowania do zabójstwa był uzasadniany na dwojaki sposób: z jednej strony – trudnością z udowodnieniem, że przedsięwzięte czynności miały na celu doprowadzenie do dokonania zabójstwa (braki w zakresie realizacji normy ogólnej w postaci działania „w celu popełnienia czynu zabronionego”, zgodnie z art. 16 § 1 k.k., z uwagi na znaczny dystans czasowy od dokonania, który nie pozwala na udowodnienie rzeczywistego celu działania sprawcy⁴⁷), z drugiej strony – stwierdzeniem, że podejmowanie czynności przygotowawczych do zabójstwa w zbyt małym stopniu zagraża dobru chronionemu prawem (jest to bowiem etap tak wczesny, że trudno wskazać, w jaki sposób podejmowane czynności mogłyby temu dobru zagrażać)⁴⁸. Takie stanowisko nie przekonuje, gdyż oba argumenty dotyczą w zasadzie przygotowania do każdego czynu zabronionego, nie zaś *stricte* do zabójstwa, wobec czego można by kontestować w zasadzie sensowność penalizacji każdego przygotowania, tym bardziej że z pola widzenia zdaje się umykać to, iż w ramach przygotowania podejmowane przez sprawcę czynności mają na celu stworzenie warunków, które w celu popełnienia czynu zabronionego będą realizacją tego czynu przybliżać, ale nie dochodzi jeszcze do bezpośredniego zagrożenia dla dobra prawnego (wówczas pochod przestępstwa przejdzie w fazę usiłowania). Problem odstąpienia od karalności przygotowania do zabójstwa został zażegnany dopiero w ostatnim czasie, na mocy przepisu art. 1 pkt 55 lit. c ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, która – wchodząc w życie z dniem 14 marca 2023 r. – przewiduje wprowadzenie do k.k. przepisu art. 148 § 5 w brzmieniu: „Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1, 2 lub 3, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15”. Niezależnie od tej istotnej zmiany dotychczasowego, konsekwentnie negatywnego stanowiska, koncepcja ta nie uwzględniała jeszcze jednego, niejako oczywistego argumentu – hierarchii dóbr prawnie chronionych oraz konieczności ochrony życia ludzkiego (czy też innych ważkich dóbr, jak choćby wolność czy zdrowie) na wszelkie możliwe

⁴⁶ Ustawa z dnia 13 czerwca 2019 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 3451. Projekt ten został jednak uznany za niezgodny z Konstytucją RP, na mocy wyroku TK z 14 lipca 2020 r., sygn. akt Kp 1/19 (Dz. Urz. RP z dnia 21 lipca 2020 r., poz. 647).

⁴⁷ R. Zawłocki, *Komentarz do art. 16 k.k.*, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I: *Komentarz do art. 1–31*, Warszawa 2001, s. 663–664; Por. B.J. Stefańska, *Usiłowanie w polskim i hiszpańskim prawie karnym*, Warszawa 2021; B. Gadecki, *Pokrzywdzony usiłowaniem nieudolnym przestępstwa*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 2, s. 52–58.

⁴⁸ A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2011, s. 195; T. Bojarski, *Polskie prawo karne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2006, s. 191. Por. M. Mozgawa, P. Poniatowski, K. Wala (red.), *Aktualne problemy i perspektywy prawa karnego*, Warszawa 2022; K. Lipiński, *Wzorce osobowe w prawie karnym*, Warszawa 2020.

sposoby. W oparciu bowiem o jakie przesłanki na szczególną, pełniejszą ochronę przez szereg lat zasługiwały dokumenty (karalne przygotowanie do fałszu materialnego dokumentu – art. 270 § 3 k.k.) czy obrót gospodarczy lub obrót pieniędzmi (karalne przygotowanie do prania brudnych pieniędzy lub podrabiania pieniędzy – odpowiednio: art. 299 § 6a k.k. oraz art. 310 § 4 k.k.), a nie ludzkie życie, w zakresie ochrony przed najbardziej społecznie szkodliwym przestępstwem, godzącym w to dobro, w sytuacji gdy uzasadnieniem dla karalności przygotowania *sensu genere* była i wciąż jest funkcja ochronna prawa karnego? To pytanie nie jest być może odkrywcze, a odpowiedź na nie wcale nie musi być tak oczywista i jednoznaczna, ale w zestawieniu z podniesionymi argumentami w zakresie potrzeby szerszej oraz bardziej adekwatnej i konsekwentnej kryminalizacji przygotowania powinna być impulsem do wnikliwej analizy obecnie funkcjonujących przepisów, jak i do wprowadzenia przepisów, które mogłyby w większym stopniu przyczynić się do realizacji nadrzędnych funkcji prawa karnego.

Rozważenie zasadności w zakresie kryminalizacji przygotowania ma na celu skłonienie do wnikliwej analizy obecnie funkcjonujących przepisów, a konsekwencji wprowadzenia zmian w ich interpretacji. Efektem podjętych działań stanie się realizacja nadrzędnych funkcji prawa karnego, zwłaszcza funkcji ochronnej. Postulowana zmiana powinna usprawnić nie tylko zakres prawidłowego rozumowania, ale również stosowania regulacji odnoszących się do etapu usiłowania popełnienia czynu zabronionego.

Wykaz literatury

- Bojarski T., *Polskie prawo karne. Zarys części ogólnej*, LexisNexis, Warszawa 2006.
- Filipcak M., *Przygotowanie i usiłowanie w polskim prawie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 7–8.
- Gadecki B., *Pokrzywdzony usiłowaniem nieudolnym przestępstwa*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 2.
- Gensikowski P., *Prawo karne – podżeganie – karalność usiłowania. Glosa do postanowienia SN z dnia 29 kwietnia 2009 r., I KZP 6/09*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2010, nr 1.
- Hofmański P. (red.), *Dowody*, cz. 4, seria: System Prawa Karnego Procesowego, t. VIII, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- Krudysz M., *Znaczenie znamienia „bezpośredniości” zachowania sprawcy w kontekście odpowiedzialności za usiłowanie*, 2015, Lex.
- Lipiński K., *Wzorce osobowe w prawie karnym*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- Małecki M., *Prawo karne – bezpośrednie zmierzanie do dokonania przestępstwa jako przesłanka odpowiedzialności za usiłowanie. Glosa do wyroku SN z dnia 7 marca 2013 r., V KK 351/12*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2014, nr 3.
- Marek A., *Prawo karne*, C.H. Beck, Warszawa 2011.
- Mozgawa M., Poniatowski P., Wala K. (red.), *Aktualne problemy i perspektywy prawa karnego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2022.

- Petasz P., *Przygotowanie czy usiłowanie? Problematyka form stadialnych przestępstwa. Glosa do wyroku SN z dnia 5 stycznia 2007 r., WK 28/06*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2008, nr 1.
- Stefańska B.J., *Usiłowanie w polskim i hiszpańskim prawie karnym*, Wolters Kluwer, Warszawa 2021.
- Zawłocki R., *Komentarz do art. 16 k.k.*, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I: *Komentarz do art. 1–31*, C.H. Beck, Warszawa 2001.

Summary

About the need for rational criminalization of “preparation” in criminal law

Keywords: criminal law, criminalization, preparation to commit a crime, an attempt to commit a crime, stages of a prohibited act.

The subject and purpose of this study are to draw attention to the legal aspects of criminalizing the preparation of the perpetrator to commit a crime. The current shape of the regulations and the line of jurisprudence is insufficient in the above-mentioned scope, therefore considerations regarding the relationships between the level of the criminal threat of a given type of prohibited act and the regulations that do not provide for such liability require attention. The presented conclusions will be formulated based on an analysis of the current legal regulations applicable in the above-mentioned scope. In the conclusion of the considerations, *de lege ferenda* conclusions were also formulated, attempting to answer the question about the scope of penalization of preparation to commit a prohibited act in criminal law.

